

Nr 309.

Av herr **Ohlin m. fl.**, om vissa åtgärder för stärkande av förvaltningsmyndigheternas opartiska ställning.

Behovet av ökad rättssäkerhet inom förvaltningen har påvisats i motionerna nr 307—309. Uppmärksamhet har där ägnats frågan om huru en kontroll utifrån — i domstolsmässiga former — skall kunna anordnas för att möjliggöra en korrigerering i efterhand av oriktiga förvaltningsavgöranden.

Självfallet är det för den enskilde medborgaren värdefullare att omedelbart få ett riktigt avgörande i en för honom viktig fråga än att nödgas processa sig till sin rätt genom besvärstalan hos högre förvaltningsmyndighet eller genom talan vid domstol. Därför bör intresset jämväl inriktas på att skapa sådana former för förvaltningsbeslutens fattande, att största möjliga trygghet vinnes för att de skall bli riktiga från början.

I vårt land saknas allmänna regler om förvaltningsförfarandet. För olika slag av ärenden finns specialregler. Skatteprocessen är med viss utförlighet reglerad i taxeringsförordningen. Regler för omhändertagande av alkoholister finns i alkoholistlagen. Beträffande mantalsskrivning finns föreskrifter i folkbokföringsförordningen o. s. v. Att skapa regler tillämpliga å förvaltningsförfarandet i dess helhet är en mycket stor uppgift. Därmed synes dock böra anstå till dess frågan om ett enhetligt besvär förfarande fått sin lösning. Emellertid finns vissa frågor, som är av sådan angelägenhetsgrad, att de icke på detta sätt bör uppskjutas till en avlägsen framtid. Några betydelsefulla detaljfrågor borde kunna lösas utan att en mera omfattande lagstiftning avvaktas.

I de flesta slag av ärenden, där ett allmänt intresse står mot ett enskilt i förvaltningen, är förfarandet så anordnat, att den enskilde som part får företräda sina intressen, medan det motstående allmänna intresset företrädes av den myndighet, som är satt att avgöra ärendet. Myndigheten är — för att bruka ett från straffprocessen hämtat ofta använt uttryckssätt — på en gång domare och åklagare. Otaliga exempel kan hämtas från skilda områden. Vad beträffar den indirekta beskattningen är t. ex. kontrollstyrelsen en myndighet, som har till uppgift såväl att indriva en rad skatter och att genom sina kontrollanter öva uppsikt över att skattskyldigheten fullgöres som att opartiskt avgöra om i olika situationer skattskyldighet föreligger eller vilken skatteklass som skall ifrågakomma etc. På priskontrollens område har priskontrollnämnden intagit en liknande ställning. I ett flertal slag av ärenden har länsstyrelserna en sådan dubbel funktion,

icke minst i ärenden som anhängiggöres genom ansökningar av enskilda, som önskar en förmån.

Endast i begränsad omfattning har man ordnat med ett kontradiktoriskt förfarande, såsom fallet är t. ex. i alkoholismålen, där nykterhetsnämnden inför länsstyrelsen väcker frågan om åtgärder mot enskild person, som påstås vara alkoholmissbrukare. Nämnden och den enskilde står här mot varandra inför länsstyrelsen som opartisk myndighet. För att stärka rätts-säkerheten vore det önskvärt att detta kontradiktoriska förfarande kunde givas ett långt större utrymme. Härigenom skulle myndigheten befrias från skyldigheten att ensam vara den som i målet har att företräda det allmänna intresset. Den skulle då kunna mera fritt väga de allmänna och enskilda intressena mot varandra. Allmänhetens tilltro till myndighetens opartiskhet skulle stärkas. Den enskilde skulle slutligen få en motpart med vilken han i många lägen kunde direkt förhandla.

Påtagliga fördelar vore sålunda att vinna med en ordning som den här skisserade. Tydligt är dock att det möter avsevärda svårigheter att realisera den i praktiken. Det bleve alltför opraktiskt och betungande att i alla slag av ärenden ordna med ett kontradiktoriskt förfarande. Skulle t. ex. varje ansökan om körkort, om pass eller om lotteritillstånd bli föremål för dylik behandling, bleve resultatet en byråkratisk omgång och en avsevärd fördyring. En viss begränsning är därför ofrånkomlig. Till en början borde man genomgå förvaltningens olika grenar på samma sätt som t. ex. decentraliseringsutredningen på sin tid gjorde för att undersöka på vilka områden ett kontradiktoriskt förfarande är särskilt påkallat. Man borde dock icke stanna härvid. Vissa allmänna regler är tillika erforderliga. Det bör nämligen även öppnas möjlighet att någon gång tillämpa kontradiktoriskt förfarande i massärenden av den art nyss nämnts. I enstaka fall, där utgången är tveksam — fråga uppstår t. ex. om att neka ett körkort eller ett pass — skulle det vara värdefullt att ha tillgång till ett kontradiktoriskt förfarande. Detta spørsmål är icke olösligt. Hos större myndigheter såsom länsstyrelser och centrala verk kunde en eller vid behov flera befattningshavare få till uppgift att fungera som kronans ombudsman i ärenden, som förekommer hos myndigheten, på samma sätt som t. ex. advokatfiskalen i hovrätt. I tveksamma fall eller då den enskilde det begärde eller då det eljest vore lämpligt kunde myndigheterna genom hänvändelse till denne ombudsman koppla in honom som motpart till den enskilda parten. Genom ett sådant arrangemang skulle utan större kostnader väsentliga fördelar kunna uppnås.

Som ytterligare en åtgärd i samma riktning skulle verka att det allmänna konsekvent erhöles besvärsmått i dylika mål. Därigenom skulle nämligen den beslutande myndighetens ställning avsevärt underlättas. Som förhållandena nu är, kan myndigheten understundom känna sig nödsakad att vid sitt avgörande taga till med viss marginal i för den enskilde oförmånlig

riktning. Den vet nämligen att gör den så, kan den enskilde klaga. Går där-
emot beslutet det allmänna emot, föreligger icke sådan möjlighet att föra
saken vidare. Risk kan föreligga, att resonemanget någon gång blir föl-
jande beträffande en ansökan av enskild: det är bäst att avslå; sökanden
kan alltid klaga. Myndigheten skjuter på detta sätt ansvaret från sig, och
den enskilde kommer i en oförmånlig ställning. Inte alla enskilda känner
sig i stånd att föra sin talan vidare. Den nuvarande ordningen är ur rätts-
säkerhetssynpunkt icke tillfredsställande.

Inrättas ombudsmän hos olika myndigheter på sätt nyss nämnts, kan
dessa utrustas med den ifrågasvarande besvärsrätten. Vidare kan JK ges
en allmän befogenhet att klaga å kronans vägnar. Om han redan äger
en sådan rätt, vilket är oklart, bör praktiska arrangemang vidtagas för att
han skall kunna vid behov utöva denna befogenhet.

Vid en närmare utredning torde ytterligare uppslag framkomma för den
här diskuterade frågans lösning. Vissa lagbestämmelser av generellt slag
är erforderliga. Därutöver får författningsändringar vidtagas beträffande
reglerna för särskilda grupper av ärenden, i vilka ett kontradiktoriskt för-
farande skall anordnas.

Med stöd av vad vi nu anfört får vi hemställa,

att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om utred-
ning angående en vidgad tillämpning av det kontradikto-
riska förfarandet inom förvaltningen samt om andra lag-
stiftningsåtgärder till stärkande av förvaltningsmyndighe-
ternas opartiska ställning.

Stockholm den 27 januari 1954.

Bertil Ohlin.

Wald. Svensson.

O. Malmberg,
Skövde.

Filip Kristensson
i Osby.

Ragnhild Sandström.

Bertil von Friesen.

Per A. Johnsson
i Kastanjegården.

Sven Wedén.

Manne Ståhl.